

A Němci to zbaštili. Ledová nedůvěra tradičně nepřátelské politiky Británie byla rozehrána oslnivým šarmem sira Greye. Admirál Tirpitz poznamenal: „9. července lidé na ministerstvu zahraničí zastávali střízlivý názor, že pokud, na rozdíl od očekávání, nebude možné mír v Evropě udržet, bude Anglie stále stát na straně našich nepřátel od počátku vojenských akcí. Nicméně mírový postoj zaujatý britským ministerstvem zahraničí v posledních týdnech stále více a více oklamával lidi v blízkém kruhu kancléře. Evidentně dokonce i generální štáb začal brát v úvahu mírové záměry Anglie.“

Anglie usiluje o mír! Stačilo říct jen dvě slova a Němci by pochopili, že osud jejich země visí na vlásku. Ale nadřízení sira Greye ho pověřili úkolem a ten ho provedl mistrovsky, poslal miliony lidí, kteří zatím seděli nic netuše a opalovali se na červencovém slunci, do hrobu. Jako všude jinde ve světě měla Británie neoficiální diplomacii, která běžela mimo oficiálních kanálů. Ale tentokrát, když byly sázky tak vysoké, vše utichlo. „Zároveň se Anglie zdržela dokonce i toho, aby nás varovala z očí do očí,“ bědoval Alfred von Tirpitz.

Místo toho „nezávislý“ britský tisk začal uveřejňovat články, které by jinak byly označeny za provokace, ale samozřejmě, že byly považovány za normální. Standard a Daily Chronicle výslovně uvedly viníky ze smrti rakouského dědice: „Není pochyb, že celá konspirace byla připravena v Srbsku, a část – ne celá – zodpovědnosti leží na Rusku“, „Vražda je klíčovým nástrojem Ruska při odstraňování všech svých nepohodlných nepřátel na Balkáně“. Fascinující je, jak ruští revolucionáři přilávali olej do ohně. Lev Davidovič Trocký, ve své knize „Evropa ve válce“, uvedl: „Vražda... byla bezpochyby zosnována srbskou vládou. Na druhou stranu Rusko bylo do příprav této vraždy zapojeno také, nepřímo.“

Alfred von Tirpitz

Ujištěn o „mírumilovných způsobech“ Británie odcestoval německý císař na svoji každoroční okružní plavbu po norských fjordech. Rakušané, souhlasící s jeho směrem akcí, začali připravovat text ultimáta Srbsku. Díky snaze lorda Greye byl Rakousku a Německu předložen velmi růžový obrázek: v případě rakouské invaze do Srbska Rusko do konfliktu zřejmě nezasáhne, a pokud ano, tak Anglie ho nepodpoří. Francouzská intervence je pravděpodobná, ale v této situaci nebyl takový scénář tak špatný – Paříž již toužebně čekala na příležitost vzít si zpět Alsasko a Lotrinsko, a proto již byla skutečným nepřítelem Německa.

Transparentní náznaky sira Greye vyvolaly válku více, než kulky Gavrilo Principa.

Akce dosáhla svého vrcholu. 20. června francouzský prezident Raymond Pointcaré dorazil do Ruska – „Válka“. Aby se Nikolaj II neobával pomoci svým slovanským bratrům, byl ujištěn, že v případě války s Německem Francie splní své závazky spojenece. Zároveň tyto dvě strany probraly své vojenské plány. Rusko, v souladu se svými závazky, mělo zmobilizovat své síly do plné pohotovosti do 15 dnů, pro postup na Německo. Útok na Rakousko-Uhersko byl naplánován na 19. den mobilizace. Zatímco ruský panovník a francouzský prezident jednali, události vypadaly zamrzle, ale po odjezdu Pointcarého začaly běžet jako splašený kůň. Rusku zbýval týden života v míru.

23. července se „spojenecký“ prezident vrátil domů a druhý den Grey úspěšně sabotoval poslední příležitost k mírovému řešení konfliktu. Z pověření cara ruský ministr zahraničí Sergej Sazonov navrhl, aby Rusko, Anglie a Francie společně zatlačily na Vídeň a donutily

Rakousko-Uhersko k politickému řešení svých nároků vůči Srbsku. Grey jeho návrh odmítl. Mohl totiž celou věc zmařit, neboť čekal na rakouské ultimátum. Tento dokument byl roznětkou první světové války – jen pár dní dělilo jeho předložení od započetí nepřátelských akcí.

A tak čekal. 23. července mu rakouský velvyslanec v Srbsku dal to, co chtěl. Ne náhodou vídeňští diplomaté předložili Srbsku ultimátum, jakmile se Pointcaré vrátil do Paříže – neboť takto francouzský a ruský vůdce nemohli naplánovat reakci. To Rakušanům a Němcům vyhovovalo. Pro naše „spojence“ to mělo jinou důležitost – po odjezdu francouzský prezident nemusel odpovídat na specifické otázky Nikolaje II, a místo toho mohl prostě „poslat telegram“. Nedej bůh, aby ruský car skutečně navrhl přijít s nějakým dalším společným prohlášením, například postupovat podle požadavků Rakouska a vytvořit nějaký mezinárodní výbor. To by dlouho očekávanou válku zpozdilo. Tudíž místo konkrétní diskuse o stále komplexnější situaci mohly Francouzům projít otřepané fráze. A časový limit ultimáta byl pouhých 48 hodin! Čas běží tak rychle, že již bylo pozdě zastavit válku! Hlavním Greyovým cílem pak bylo učinit věci nezvratnými.

Sergej Dmitrijevič Sazonov

Grey se setkal s rakouským velvyslancem poprvé v den, kdy bylo ultimátum zasláno. Angličané již byli s jeho podmínkami dobře obeznámeni – „Times“ nechaly přesně uniknout jeho obsah den předtím. Bylo jasné každému, kdo se v politice trochu vyzná, že šlo o vyhlášení války. Když byl o ultimátu telegramem informován ruský ministr zahraničí Sazonov, okamžitě vykřikl: „To znamená válku v Evropě!“. Lord Grey „nechápe“. Místo aby varoval Rakušany na pokraji války, pouze vyjádřil své politování, že dokument předložený Srbsku obsahuje pevný časový limit a odmítl o něm diskutovat, dokud nevidí text osobně.

Pak mluvil s rakousko-uherským velvyslancem o tom, jak bude válkou mezi čtyřmi velkými mocnostmi poškozen obchod. Velvyslanec Mensdorf byl v účetnictví velmi dobrý. Čtyři mocnosti, to znamená: Rusko, Rakousko-Uhersko, Francie a Německo. Grey neřekl nic o páté mocnosti: Anglii. To není náznak, ale přímý důkaz budoucí neutrality Velké Británie. Rakouský velvyslanec uzavřel svoji zprávu o rozhovoru těmito slovy: „Byl chladný a objektivní, jako obvykle, a mluvil přátelsky a dokonce i s jistými sympatiemi k nám.“ Po rozhovoru s Greyem bylo Rakousko-Uhersko konečně klidné a přesvědčené, že může napadnout Srbsko.

Nyní se vraťme k faktům. Po obdržení 10 bodové nóty od Vídně byl Bělehrad hysterický. Pach střelného prachu již visel ve vzduchu a Srbsko stálo tváří v tvář rozzuřenému Rakousku. „Nemůžeme se bránit. Proto prosíme vaše blahorodí, aby nám pomohlo co nejdříve,“ napsal srbský princ regent Alexander v telegramu Nikolaji II. Srbové pak dostali pokyn vyhovět rakouským požadavkům, nevzdorovat, ale prohlásit, že se podvolí moci Rakouska a předají svůj osud do rukou mnohem silnější země.

Ultimátum vypršelo po 48 hodinách. Od okamžiku předložení začala tikat časovaná bomba. Polovina času již uběhla, když rakouský velvyslanec v Londýně přinesl Greyovi kopii ultimáta. A pak velký herec, lord Edward Grey, vyvalil oči! Oslovil zmateného Mensdorfa a řekl, že je to „to nejodpornější v historii diplomacie“.

Poslední minuty míru se sypaly jako písek v přesýpacích hodinách a užvaněný šéf britské diplomacie se opět stavil u německého velvyslance! Sir Grey rád rozmlouval, a nebylo s tím možné nic dělat. Nyní, kdy se Evropa těšila posledním 24 hodinám míru, přijdou Britové s důležitými slovy, která by zachránila miliony životů? V žádném případě!

„Pokud by Rakousko narušilo srbské území,“ správně poznamenal Grey, „riziko evropské války by bylo před námi... a její následky by byly pro čtyři mocnosti naprosto nepředvídatelné.“

Britský diplomat mluvil opět o možné újmě světovému obchodu, potenciální explozi revolučních elementů a hrozbách šířící se chudoby, ale nezáleželo na tom, byla to pouze slova. Co je důležitější, opětovně zdůraznil německému velvyslanci možnost války mezi ČTYŘMI mocnostmi, opět poukázal na to, že Británie zůstane neutrální! Není divu, že to opět říkal – potřeboval nejen, aby Rakousko předložilo ultimátum, ale také aby zahájilo vojenské akce, až vyprší. Teprve když byli ujištěni o neutralitě Británie, byli Němci a Rakušané odhodláni jít do války s Ruskem a Francií.

25. července, ve stanovenou dobu, srbský premiér Nikola Pašič zaslal odpověď srbské vlády. Srbsko souhlasilo se všemi požadavky, až na jeden, kdy odmítlo, aby rakouští zástupci vyšetřovali komplot a atentát na arcivévodu v Srbsku, kdy věřili, že by to bylo „porušením ústavy a trestního řádu“. A ačkoliv Bělehrad akceptoval 9 z 10 podmínek ultimáta, nebyl rakouský velvyslanec spokojen a oznámil přerušování diplomatických vztahů. Díky náznakům z britské strany byla jedna strana připravena na válku. Co se dělo na druhé straně?

Ruští diplomaté se pokoušeli zachránit svět. Ve stejný den, kdy Rakousko přerušilo své vztahy se Srbskem, obrátil se Sazonov na sira Greye a požadoval, aby „jasně a pevně“ odsoudil Rakušany za jejich akce. Žádné odsouzení nenásledovalo, protože by to stále ještě mohlo zastavit rakouské jednotky, které se shromažďovaly na srbských hranicích. Nicméně ve stejný den Benckendorf, ruský velvyslanec v Londýně, informoval o dojmu ohledně anglické „neutrality do Petrohradu přesně opačně: „Ačkoliv vám nemohu poskytnout žádná formální ujištění o vojenské spolupráci Anglie, nepozoroval jsem jedinou známku ze strany Greye, nebo krále, nebo vlivných lidí, poukazující na fakt, že by Anglie vážně uvažovala o možnosti zůstat neutrální. Můj dojem je od obecného dojmu ze situace opačný.““

Úkol Edwarda Greye nebyl snadný: ukazovat Německu na neutralitu Ruska, zatímco zároveň ukazovat Rusku, že tato „neutralita“ je na straně Ruska.

V Berlíně císař, znepokojen situací, ji probíral se svým úzkým kruhem. Onoho dne bratr Wilhelma II, princ Heinrich, dorazil do Postupimi se zprávou od krále George V. Korunované hlavy se připojily k desinformační kampani. Britský panovník řekl princovi Heinrichovi: „Budeme se maximálně snažit se do války nezaplést a zůstat neutrálními.“

„Když jsem vyjádřil ohledně toho své pochyby, císař mne přerušil: „Mám slovo krále a to mi stačí“,“ napsal admirál Tirpitz ve svých pamětech. Čas se stlačil do okamžiku. 28. července zahájila rakouská děla palbu na srbské území. V Petrohradu ruští představitelé trvali na tom, aby Anglie konečně definovala svůj postoj. Z Londýna dorazila nesrozumitelná odpověď. Pouze francouzský velvyslanec v Rusku Maurice Paleologue mohl do svých memoárů napsat, že jeho britský protějšek, Buchanan, „sliboval, že důrazně doporučí siru Greyovi politiku postavení se německým ambicím“.

Pod tlakem armády a ministra zahraničí Sazonova ruský car nařídil všeobecnou mobilizaci. Tím podlehl a to se ukázalo být osudovým rozhodnutím. Ve stejný den dostal telegram od císaře Wilhelma, dosvědčující jeho záměr jednat jako zprostředkovatel mezi Ruskem a Rakouskem a požadující, aby zastavil své vojenské přípravy. Večer se Nikolaj rozhodl zrušit všeobecnou mobilizaci a místo toho nařídil jen částečnou mobilizaci ve čtyřech vojenských okruzích. Příkaz k částečné mobilizaci ve vojenských okruzích ve Varšavě, Kyjevě, Oděse a Moskvě (pouze proti Rakousku) byl odeslán telegraficky v noci 29. července. Problémem však bylo, že Rusko nemělo žádné plány na částečnou mobilizaci – pouze pro plnou mobilizaci!

Ukazuje se, že bylo nemožné učinit oddělené vojenské přípravy proti Rakousku-Uhersku,

Nikolaj II

bylo nezbytné zmobilizovat také síly proti Německu, se kterým Rusko nemělo žádné problémy.

V Berlíně to bylo pochopeno, ale znamenalo to tam něco jiného: mobilizace znamená válku. To byla hrozba. Proto 29. července německý velvyslanec v Rusku Portalés přečetl Sazonovovi telegram od německého kancléře Theobalda von Berthmann-Hollwega. Berthmann požadoval, aby Rusko zastavilo vojenské přípravy, jinak Německo také vyhlásí mobilizaci a to by snadno mohlo vést k válce.

V tento okamžik v Londýně slyšeli britští představitelé podobné výzvy od Petrohradu, aby vyjasnili svůj postoj. 29. července naši „spojenci“, když ukázali své karty, vyjádřili svoji trvalou oddanost věci. Je škoda, že se to Nikolaj II nikdy nedozvěděl! 29. července se britský ministr zahraničí dvakrát setkal s německým velvyslancem. Během prvního rozhovoru neřekl Grey nic podstatného. Očekával zprávy, že ruská mobilizace začala. Když potřebné informace obdržel, informoval sir Grey Lichnowskyho, že by se s ním rád opět

setkal.

Zdálo se, že na obzoru nejsou žádná překvapení, když sir Grey zcela neočekávaně prohlásil... No, nechme to říct samotného německého vyslance: „Grey prohlásil, že britská vláda si přeje udržet s námi své bývalé přátelství, a že zůstane mimo, protože konflikt se omezuje jen na Rakousko a Rusko. Pokud bychom však do něj zatáhli Francii, pak by se situace dramaticky změnila a britská vláda by potenciálně byla nucena podniknout okamžité kroky.“

-- Co to znamená? – to bylo vše, co mohl německý velvyslanec v reakci říct, ale císař poslal vlastní dokonale správný závěr telegramem – „to znamená, že na nás zaútočí“. Německo nevědělo, že dva dny před tímto rozhovorem mazaný a přátelský Edward Grey vehementně požadoval účast Británie ve válce na setkání vlády, kdy hrozil, že jinak odstoupí!

Nyní, kdy byl překročen bod návratu, Reich viděla, že v případě konfliktu s Paříží bude muset bojovat také s Anglií! A to byla diametrálně jiná záležitost. Bojovat s Britskou říší s prakticky nevyčerpatelnými lidskými a surovinovými zdroji a případně i se Spojenými státy znamenalo střet s celou planetou. Nebyla žádná šance, že by Německo v takovém boji zvítězilo.

Greyovo prohlášení bylo pro Berlín bombou. Sám císař projevil své emoce: „Anglie ukazuje své karty, až když si myslím, že jsem byl zatlačen do rohu do beznadějně situace! Ti podřadní žoldáčtí bastardi se nás pokusili podvést večeremi a projevy. Drzá slovní šarada krále, když mluvil s Heinrichem a tvrdil: „Zůstaneme neutrální a pokusíme se zůstat mimo, dokud to bude možné“.

Tento vhléd osvětlil německého panovníka příliš pozdě. Svět již byl na pokraji propasti. Ale necháme-li stranou rozpačitost Lichnowskyho a vznešený hněv Wilhelma II, je nezbytné prozkoumat další fakt: sir Grey právě dal německým diplomatům něco zcela nového. Vlastně jim dal ultimátum: když se chcete vyhnout válce s Británií (tj. s celým světem) bojujte pouze s Ruskem! Nesahejte na Francii!

To je jádrem toho všeho: Britové nejen zorganizovali první světovou válku, pokusili se naaranžovat situaci tak, aby boje vypukly pouze mezi Rakouskem, Německem a Ruskem. Oni sami chtěli zůstat mimo, zachovat si „svobodu jednání“, aby chom použili slovník sira Greya. Je to vše logické. Připomeňme si účel této války pro naše „spojence“ – zničit Rusko a Německo. Ať se zničí vzájemně a Francouzi a Britové se k boji připojí na poslední chvíli.

Mohou dokonce vyhlásit válku, aby udrželi status quo, ale není důvod bojovat férově. „Spojenci“ učinili totéž v r. 1939, když se krvácející Polsko nemohlo dočkat jejich pomoci.

Berlín byl v šoku ze slov britského ministra. Situace se radikálně změnila. Museli zjistit, jak ze slepé uličky, a museli to vyřešit velmi rychle. Zároveň vešlo ve známost, že Itálie pravděpodobně na straně svých spojenců – Německa a Rakouska – bojovat nebude. Situace byla pochmurná. Obrázek se náhle změnil: Berlín byl na pokraji paniky. Greyovo varování bylo předáno do Vídně a Německo se pokusilo přesvědčit Rakušany, aby se spokojili s obsazením Bělehradu jako s odplatou a pak nechali věci na mezinárodních zprostředkovatelích.

V tento okamžik potřebovali organizátoři války popíchnout opět druhou stranu, a to že Němci a Rakušané jsou ochotni vyhnout se válce. Ruský car zatím o zradě svých „spojenců“ nevěděl a pozdě večer 30. července podepsal dekret o všeobecné mobilizaci. Rozkaz nabyl účinnosti 31. července 1914. To spustilo řetězovou reakci. Když se dozvědělo, že Rusové mobilizují, reagovalo Německo stejně, informovalo francouzského velvyslance, že „kvůli všeobecné mobilizaci ruské armády vyhlásí Německo kriegs gefahr (vojenský poplach). Německo požadovalo, aby Rusko demobilizovalo, jinak začne s vlastní mobilizací. Francouzský prezident Raymond Pointcaré a francouzská vláda rozhodli reagovat na možnou mobilizaci Německa stejně. Do počátku války zbývá jeden den.

Berlín se ocitl v závažné situaci díky snahám lorda Greye. Spojenec Německa, Rakousko, již bylo zapojeno do nepřátelských akcí v Srbsku. Rusko zmobilizovalo a v reakci na německé přípravy začala Francie mobilizovat také. Němci neměli téměř na výběr: pokud by čekali a neudělali nic, Rusko by zaútočilo na Rakousko a donutilo Německo svého spojence podpořit, a Francie by podpořila vlastní spojence. Velká Británie by pak vstoupila do války. To byla cesta do slepé uličky s nemožností vyhrát. Druhý směr akcí byl navržen samotným sirem Greyem: bojujte jen s Ruskem, které se samo chopilo iniciativy. Záminka byla dána: ruská mobilizace byla přímou hrozbou pro bezpečnost Reichu! Takto Angličané dotlačili do války jak Německo, tak Rusko! Doutnák byl zapálen na obou stranách.

Protože správně pochopil britský náznak, pokusil se Berlín na poslední chvíli dostat se ze slepé uličky, do které se císař Wilhelm II sám zahnal. Poslední šancí bylo přimět Rusko (bez ztráty tváře, samozřejmě) do rakousko-srbského konfliktu nezasahovat. Aby se tak stalo, musela být zastavena ruská mobilizace. Tirpitz citoval císaře: „...Ruská mobilizace učinila válku nevyhnutelnou. Nyní ji mohl zastavit pouze zázrak. Další odklad na naší straně by znamenal postoupení území nepříteli, a to by bylo zcela neospravedlnitelné.“

Německo se pokusilo tento zázrak vytvořit. 31. července o půlnoci předložil německý velvyslanec Portalés Rusku ultimátum. Pokud do poledne 1. srpna nebude Rusko demobilizovat, pak Německo oznámí mobilizaci rovněž. Sazonov se zeptal, jestli to znamená válku.

„Ne,“ odpověděl Portalés, „ale bychom k ní extrémně blízko.“

Zatímco jeho diplomaté mluvili, německý císař osobně poslal telegram Nikolaji II, kde zoufale žádal Rusko, aby přišlo s ujištěním o svých mírových záměrech. Ale v situaci, kdy Britové již podvedli Wilhelma, chtěl dostat od ruského cara nikoliv slova, ale ujištění o mírových záměrech! Dilema je prosté a tragické: buď se „bratranec Nicky“ vzpamatuje a válce se bude možné vyhnout, nebo pokud vyhlásí válku, bude muset Německo bojovat jen s Ruskem. Sir Grey to Němcům slíbil! Císař, na pokraji zoufalství, situaci chápal. Ruský car byl mnohem klidnější, měl za zády své „spojence“, jinými slovy nepochopil nic!

Britové byli stále schopni válečné katastrofě zabránit, až do půlnoci 31. července 1914, stačilo, kdyby jen jasně uvedli svůj záměr vstoupit do války. Neučinili tak. Protože Angličané tuto válku chtěli.

